
GOUWE OUWE: TUINWIJCK GRONINGEN

Van armoedebestrijding naar natuurrijke stadsoase

Meer dan 100 jaar geleden werd het Groningse Tuinwijken opgericht om de arbeider uit de kroeg te houden. Nu biedt het park de stadsbewoner vooral een plek om zich terug te trekken, even te onthaasten. Hoe de droom van de oprichter van het park anno 2017 toch nog waarheid werd.

DOOR: INGE DEKKER

Tuiniers van het oude Tuinwijken begin deze eeuw.
(Detail van de foto op de cover).

Jaren '60, het park aan de Helperzoom werd steeds groener en er kwam meer ruimte voor recreatie.
(Foto: Alie van Dijk)

OPEN HART

Wie op een zonnige dag door het toegangshek Tuinwijken loopt, waant zich bijna op een buitenlands landgoed. Kruisende laantjes omzoomd door volwassen groen voeren met een lichte daling naar een open weide met drie majestueuze zwarte berken. Aan de andere kant van het pad ligt de kantine en daarnaast begint de Woeste Weelde, een natuurrijk ingericht deel van het park waar kinderen naar hartenlust kunnen spelen en ontdekken.

Het is het open hart en de rust op het park die bestuurslid Harm de Vries vooral aanspreken: „In andere parken hoorde ik overal radio's en t.v., dat had voor mij niet zoveel met tuinieren te maken. Hier voel je echt de ruimte en heb je het gevoel ver uit de stad te zijn, terwijl het park er echt tegenaan ligt.” Voetbalstadion Euroborg en de Ikea liggen op steenworp afstand en pal achter Tuinwijken raast de Intercity richting Zwolle.

Ook bestuurslid Jan van der Til ziet het open midden van het park als een belang-

rijk pluspunt. Hij leeft zich de laatste jaren uit in het steeds ecologischere beheren van de gemeenschappelijke ruimte, het creëren van boeiende zichtlijnen en het combineren van functies van het groen: „Kijk, daar komen een paar buurtbewoners aan,” wijst hij. Twee jonge vrouwen – een ervan met hoofddoek – wandelen met een peuter naar de speelzone waar kinderen in een natuurlijk ingerichte zandbak kunnen spelen. Het tuinenpark in de wijk Helpman is van maart tot oktober overdag ook openbaar toegankelijk.

Onthulling van het borstbeeld van de Tuinwijk-oprichter Jan-Evert Scholten door zijn kleindochter, bij het 70-jarig bestaan in 1984. (Foto's: V.V. Tuinwijk Groningen)

Fanfarekorps op het park ter gelegenheid van het jaarlijks tuinfeest, 1985.

DROOM VAN GROOTINDUSTRIEEL Volkstuinen in een park waar mensen van alle rangen en standen elkaar zouden kunnen ontmoeten, dat was ook de droom van Tuinwijk-oprichter Jan-Evert Scholten (1849-1918). Zijn vader Willem Albert had in de 19e eeuw een internationaal concern van vooral aardappelzetmeelfabrieken opgebouwd en Jan-Evert erfde dit fortuin. In andere steden had hij gezien dat volkstunieren arbeiders een gezonde en goedkope vrijetijdsbesteding bood, die hen bovendien van de drank afhield.

Het liefst had hij zijn volkstunien gesitueerd in het nieuwe, door landschapsarchitect Leonard Springer ontworpen Stadspark, maar met die wens was hij zijn tijd iets te ver vooruit. Medebestuurders van de Vereniging Stadspark vonden in 1913 nog dat een ontspannende wandeling van de burger niet te verenigen was met een volkstuincomplex waar arbeiders groenten verbouwden.

Scholten week daarom uit naar een langgerekt perceel eigen grond van 1,5 hectare langs het Eemskanaal, net buiten de stad. De 100 tuintjes van 100 m² die hier beschikbaar kwamen waren bedoeld voor: „ambachtslieden, werklieden, post- en spoorwegpersoneel, kleine renteniers, kleine neringdoenden, enz. Ook dames, alsmede leerlingen van te Groningen gevestigde inrichtingen van onderwijs, komen in aanmerking.” De huur van een tuintje bedroeg 5 gulden per jaar. De tuinen werden verloot en de gelukkigen kregen in de wintermaanden ook avondlessen over zaken als bewerking van de grond, bemesting,

beplanting en de mogelijkheden van voor- en nateelt. Door de lessen op vrijdag- en zaterdagavond te plannen hoopte Scholten dat de deelnemers geen tijd meer hadden hun ontvangen weekloon in het café stuk te slaan. In februari 1913 volgde de oprichting van de eerste Groninger volkstunivereniging ‘Tuinwijk’.

THEEKOEPSEL MET NEPRAMEN

Werklozen werden ingezet om de slecht afwaterende kleigrond van het Tuinwijkperceel te verbeteren: ophogen, ontwateren, diep spitten en het toevoegen van schuimaarde (een bijproduct van de suikerindustrie) en sintels (de onverbrande resten van kolen uit kachels). De tuinen lagen in dubbele rijen aan weerszijden van een langgerekt pad. Aan het einde hiervan bouwden leerlingen van de ambachtsschool een replica van het in opdracht van Scholtens vader in 1869 gebouwde thee-koepelvormige buitenverblijf in de stad; met opgeschilderde ramen en gordijntjes. Halverwege de tuin lag een vijver met een sierlijke brug. De op het terrein woonachtige portier beschikte kosteloos over een tuin. In 1915 werden nog eens 80 tuinen aangelegd, omdat er inmiddels een fikse wachtlijst was ontstaan. Op de meeste tuinen verzezen ook huisjes, maar overnachten was op Tuinwijk niet toegestaan.

PANIEK: DE FIK ERIN

Het tuinencomplex aan het Eemskanaal zou blijven bestaan tot 1961. De gemeente was al 10 jaar daarvoor begonnen met serieuze plannen om het Eemskanaal te verbreden en erlangs een groot industrie-

terrein aan te leggen. Maar toen het park in 1961 echt ontruimd moest worden, had de gemeente nog geen alternatief terrein kunnen bieden aan de volkstuniers. Veel leden raakten in paniek: waar moesten ze met hun spullen en hun huisje naartoe? Sommigen staken zelfs in wanhoop hun huisje in brand. Pas aan het einde van dat jaar kwam er een financiële compensatie van 30.000 gulden, die het bestuur over de leden moest verdelen.

RECREATIEVE TUINEN

Een deel van de Tuinwijkers vertrok naar het park Piccardthof, waar zij een eigen laan kregen, de Ribeslaan. Een ander deel stopte met tuinieren. De overgebleven leden wachtten tot in 1963 het huidige terrein aan de Helperzoom door de gemeente werd aangewezen. Hier waren ruim 160 tuinen beschikbaar en ook niet-Tuinwijkers konden lid worden. Bij de ingang kwam weer een portiersruimte. Zien we op de foto's van het oude park langs het Eemskanaal nog veel groentetuinen, op het nieuwe Tuinwijk won het recreatief gebruik van de tuin aan terrein. Naast 143 recreatieve tuinen met een huisje zijn er slechts 20 groentetuinen. Een indeling die goed aansloot bij de tijdgeest, want het vinden van een plek om je terug te trekken uit de drukke stad werd de laatste decennia vaak belangrijker dan het tuinieren zelf, merkte het bestuur. Daarom voert het altijd een kennismakingsgesprek voordat mensen een huisje kopen. Om te kijken wat voor voorstelling men heeft bij het hebben van een tuin en het lid zijn van de vereniging, wat ook minimaal drie keer per jaar een onderhoudsdienst met zich meebrengt. Gelukkig zien De Vries en Van der Til de laatste jaren een kentering waarbij de interesse voor tuinieren weer aan terrein wint.

